

Yarının Kırgızistan'ı Nasıl Olacak?

09/07/2010 00:00

Güney'deki olaylar sırasında Rus vatandaşlarına zarar verilmemesi sevinilecek durumdur. Kırgızistan'ın yönünü belli etmesi durumunda her iki süper güç de bu ülkeye yaşama şansı bırakmayacaktır. Bölgenin stratejik değeri, hariçten gelecek dış etkilere ülkeyi her zaman açık tutacaktır.

Haber: MUSTAFA KALKAN / Arşivi

Kırgızistan'daki şiddetli çatışmalara ilişkin görüntüler, bir insanlık dramını gözler önüne sermektedir. Büyük güçlerin kanlı eğitim tatbikatlarına dönüşen bu olay, sosyal bunalımları beraberinde getirecek ve Kırgızistan'ı en az yarım asır geriye götürecektir.

Roza Otunbayeva yönetimi, başkanlık sistemini kaldıran referandumda, mevcut durumu idare eder görünmektedir. Azınlık grupları, yeni sistem içinde böylelikle temsil edilme şansı bulacaklardır. Orta Asya'da son yirmi yıl içinde halk iradesinin yönetime yansması hiç bir şekilde mümkün olmadı. Seçimlerde, her nasılsa yüzde doksanlar civarında oy oranlarıyla başkanlar seçildi.

Kırgızistan vatandaşlarının mevcut gidişattan rahatsızlık duymaları onların yüksek oranda bir katılımı sandığa gitmesine neden oldu. Bu seçim, bir anlamda Rus seçim sistemini terk etmek anlamına geldiğinden, Moskova'nın tepkisini çekti. Moskova yönetimi, yeni sistemin otoriter toplumlarda kargaşaya sebebiyet vereceğini iddia ederek, dikkatleri başka yöne kaydırmak istedi. Öte yandan, bu gerekçesinde bir ölçüde haklıdır. Sosyal dokusu tamamen hiyerarşik yapıya dayanan Kırgızların, demokratik tutum ve davranışları sindirebileceklerini düşünmek oldukça iyimserliktir. Saldırı esnasında üzerine bindiği tankla Özbek evlerini havaya uçurmak için yaptığı atışları, cep telefonuyla arkadaşlarına dinlettiren bir Kırgız gencini, demokratik duyarlılıkla nasıl kontrol altında tutabilirsiniz. Kırgızistan'daki özgür yaşam biçimi, bir ölçüde de otorite boşluğu meydana getirmiş ve halkın devlet olarak tanımladığı yapının otoritesini anlamasını zorlaştırmıştır.

Sınırlı geliri olan, yeraltı ve yer üstü kaynaklarını tamamen yabancı güçlere satmış ya da kiralamış bulunan bir ülkenin yapabileceği çok şey yoktur. Dışardan gelen yardımlara bel bağlayarak BM, UNESCO, ABD ve Rusya'nın göndereceği maddi ve aynı bedel üzerinden yardımlarla varlığını sürdürme beklentisi çok sağlıklı değildir. Kırgızların hızla benliklerine

dönmeleri, kimliklerine ve ülkelerine sahip çıkmaları gerekiyor. Öte yandan, mevcut kötürümlükten kurtulmak için acil dış yardıma ihtiyaç vardır.

Önceki iktidarın yaptığı yanlışlıkları düzeltmek isterken, Kazakistan gibi büyük bir komşuyu tedirgin etmemek gerekir. Kazakların Kırgızlara dost oldukları, bir bütünün diğer yarısını meydana getirdikleri unutulmamalıdır. Sadece Kazaklara ve yabancılara ait mal varlıklarına el koyma teşebbüsü büyük bir yanlışlık olacaktır. Uluslar arası mahkeme ve platformlarda bunun bedelinin ödeneceği önceden hesap edilmelidir. Kırgızistan'ın tazminat ödeyecek ekonomik ve mali gücü yoktur. Unutulmamalıdır ki, kardeş kavgasını önlemek ve ülkenin parçalanmasını engellemek için Kazaklar, Kurmanbek Bakiyev'i Taraz şehrine götürmüştür. Yanlış bir anlamlandırma ile fatura Kazaklara kesilmemelidir. Ayrıca Rusya'nın ricası olmadan Kazakistan Cumhurbaşkanı N. Nazarbayev'in böyle bir siyasi risk alması mümkün değildir.

Öldürülenlerin yüzlerinin parçalanarak tanınmayacak hale getirilmesi, insanların bıçaklarla boğazlanması psikozu Özbekler tarafından kolay unutulacak sahneler değildir. Kırgızlardan da öldürülenler vardır. Kırgızistan, Kırgızistan Özbekleri için doğdukları, yaşadıkları ve vatandaşı oldukları bir ülkedir. Maalesef Kırgızlar, kışkırtmaların da etkisiyle, azınlık konumunda olan Özbeklere iyi muamelede bulunmamışlardır.

Temel gıda maddelerinin nerdeyse üçte ikisini karşılayan güney bölgesinde barış ve istikrarın bozulması bütün ülkenin gıda ihtiyacını aksatmış, hatta büyük bir sefalet sokmuştur. Barajlar, altın yatakları, su kaynakları ve ekonomik açıdan anlam ifade eden turizm sektörü acilen ele alınmalıdır. Issık Göl bölgesindeki turizm hareketlerinin canlandırılması, özellikle Kazak ve Rus turistlerin gelmesi için turlar organize edilmesi, sınırların hızla açılarak ticaretin başlatılması, kaçan yabancı sermayenin tekrar ülkeye geri döndürülmesi diğer acil tedbirlerdir. Alınacak ekonomik tedbirler, eskilerin (Bakiyev taraftarlarının) yaptığı gibi, iktidara yandaş kimselerin cebini doldurmaya hizmet etmemelidir.

Kırgızlar psikolojilerini rahatlıkla kavrayabilecek, yaşa ve siyasi olgunluğa sahip olarak algıladıkları Roza Otunbayeva üzerinden beklentilere yöneldi. Halkın olumlu beklentisi devam etmeli, yeni politikalar desteklenmelidir. Hızlı tepki veren ve 20 yıllık demokrasi tarihinde büyük sıkıntılar yaşayan Kırgızların sabırlı olma mecburiyeti ortadadır.

Dış siyaset, Kırgızları bekleyen başka bir çıkmazdır. Yeni yönetimin ekonomik durumun düzelmesiyle birlikte ABD üslerinin kaldırılacağına işaret etmesi, bölgedeki Rus nüfuzu ve askeri gücüne güç katmıştır. Güney'deki olaylar sırasında Rus vatandaşlarına zarar verilmemesi sevinilecek durumdur. Kırgızistan'ın yönünü belli etmesi durumunda her iki süper güç de bu ülkeye yaşama şansı bırakmayacaktır. Bölgenin stratejik değeri, hariçten gelecek dış etkilere ülkeyi her zaman açık tutacaktır.

Kırgızlar, soğuk davranıyor görünse de Rusya'nın ve bölgedeki beklentileri sebebiyle ABD'nin gönlünü kaptırdığı "genç kız" pozisyonundadır. Hiçbir şekilde bütünüyle bir tarafa yönelip diğerini ihmal etmemelidir. Kırgızistan, her iki odakla da ilişkilerini sürdürmelidir. Aksi durum, daha ağır gerginliklerle bölgenin tekrar kan gölüne dönmesine yol açacaktır.

Türkiye, yaptığı (21 milyon dolarlık yardım) ve bundan sonra da yapacağı yardımları organize olarak yönlendirmelidir. Yardımların bazı Kırgız yetkililerin eliyle haksız ve usulsüzce harcanmasına engel olunmalıdır. İnsan faktörü, her zaman dikkate alınması gereken temel noktadır. Bölgede otokontrol başarısının en önemli dinamiğidir. Yardımın dağıtımında Türk yetkililer müdahil olmalıdır. Adil bir dağılım sağlandığı takdirde kısa süre içinde acil barınma ve yiyecek sıkıntısı çözülebilir. Evlerin tadilatı ve yeniden inşasında adil olunmalı ve özellikle mağdur tarafın menfaatleri gözetilmelidir. Olaylar bahane edilerek yönetime yakın kimselerin ya da akrabalarının evlerinin tamir ettirilmesi riski unutulmamalıdır.

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi'ne, TİKA'ya ve diğer kurumlarımıza büyük görevler düşmektedir. Üniversite, güney bölgesine de fakülteler açarak kaynaştırıcı ve birleştirici rol üstlenebilir. On yılı aşkın sürede görevlerini başarıyla sürdüren üniversite bu rolü de başarıyla devam ettirebilir.

TİKA, ekonomik anlamda Kırgızistan'a uzun yıllardır çeşitli katkılarda bulunuyor. Türkiye'nin bölgede geçici görevlendirmeye gönderdiği personelden verim alması ve başarı sağlayabilmesi zor görünüyor. Dil bariyeri, farklı beslenme kültürü, can güvenliği kaygısı ve bölgeyi tanımamak gibi etkenler başarıyı azaltmaktadır.

İnşaat sektörü, Sovyetlerin yıkılışından sonra adeta bitmiştir. Bu ülkenin fiziki yapılandırması uzun zaman alacaktır. Büyük miktarlara ulaşan ekonomik harcamalar ancak dış yardımlarla (BM) mümkün olabilir. Oş, Celalabad, Karasu, Kızılkıya bölgesinin deprem sahası olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bölgede çok katlı olmayan mimari yapı hâkimdir. Verimli araziye sahip Fergana vadisinde girişilecek çarpık ve çok katlı yapılaşmaya müsaade edilmemelidir.

Sonuçta, olaylar sebebiyle herkesin üzerine çöken olumsuz havanın süratle dağılmasına ihtiyaç vardır. Aksi takdirde, bu güzel ülkenin geleceği karanlığa yönelebilir.

Dr. Mustafa Kalkan: Strateji Uzmanı.